

<http://www.irbis-nbuv.gov.ua/aref/20100324002745>

Державний вищий навчальний заклад
„КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ВАДИМА ГЕТЬМАНА”

Ізмайлова Наталія Вадимівна

УДК 658.153:330.145:662

УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВ

Спеціальність 08.00.08 – Гроші, фінанси і кредит

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Київ -2009

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі фінансів підприємств ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» Міністерства освіти і науки України

Науковий керівник:	кандидат економічних наук, доцент Потій Ванда Зінов'ївна ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», професор кафедри фінансів підприємств
Офіційні опоненти:	доктор економічних наук, професор Костирко Лідія Андріївна, Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля, завідувач кафедри фінансів
	кандидат економічних наук, доцент Соляник Людмила Григорівна, Національний гірничий університет, доцент кафедри економічного аналізу і фінансів

Захист відбудеться «_12_» листопада 2009 року о 12⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.006.04 у ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» за адресою: 03680, м. Київ, пр. Перемоги, 54/1, ауд. 203.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»: 03113, м. Київ, вул. Дегтярівська 49 г, ауд. 601.

Автореферат розісланий «_8_» жовтня 2009 року.

Вчений секретар

спеціалізованої вченої ради,
кандидат економічних наук, професор

Поддерьогін А.М.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. В умовах розвитку ринкової економіки України особливого значення для кожного суб'єкта господарювання набувають оборотні активи, управління якими спонукає науковців і практиків до вирішення багатьох теоретичних і практичних питань. Значною мірою це стосується розробки і впровадження таких підходів в управлінні оборотними активами, які б забезпечували стійкість фінансового стану, кредитоспроможність, інвестиційну привабливість вітчизняних підприємств.

За останні роки вітчизняні промислові підприємства втратили значну частину власного оборотного капіталу, а в структурі оборотних активів найбільшу долю займає дебіторська заборгованість, яка постійно зростає. Одночасно, в структурі джерел формування оборотних активів найбільшу долю займає кредиторська заборгованість. Відбувається постійне зменшення оборотних активів у сфері виробництва і накопичення їх у розрахунках, а в результаті цього підприємствам в обіг потрібно залучати додаткові фінансові ресурси. Отже, проблема управління оборотними активами та джерелами їх формування в сучасних умовах є актуальною

Актуальність теми пов'язана з необхідністю теоретичного обґрунтування вибору методів управління оборотними активами (як в цілому, так і за окремими їх складовими – запасами, дебіторською заборгованістю, грошовими коштами, поточними фінансовими інвестиціями) при зміні внутрішніх та зовнішніх чинників, що впливають на діяльність підприємства. Корегування методів управління оборотними активами повинно сприяти підвищенню ефективності діяльності.

Дослідженню управління оборотними активами присвячені праці вітчизняних вчених-економістів: О.Авраменко, О.Білейченко, О.Білої, М.Білик, І.Бланка, О.Бондаренко, Я.Дропи, А.Золотарьова, С.Калабухової, О.Калініної, А.Карбовника, О.Коновалової, Л.Костирко, О.Лисої, С.Лобова, В.Нусінова, В.Потій, І.Сікори, Л.Соляник, Р.Сороки, О.Терещенка, С.Чорної. Серед зарубіжних фахівців, які розглядали вказані питання необхідно назвати: М.Баканова, І.Балабанова, В.Бочарова, З.Боді, Є.Брігхема, Р.Брейлі, А.Гроппеллі, Дж.К.Ван Хорна, В.Ковальова, М.Крейніну, С.Майерса, Р.Мертонна, Е. Нікбахта, Б.Ніла, Р.Пайка, В.Палія, С.Росса, О.Стоянову, А.Шапіро, А.Шеремета.

Незважаючи на широке висвітлення у науковій літературі питань, пов'язаних з

управлінням оборотними активами, деякі аспекти цієї складної і багатогранної проблеми, зокрема для підприємств гірничо-металургійного комплексу (далі – ГМК), недостатньо досліджено. Насамперед, це стосується визначення обсягів страхових резервів та прогнозних значень суми недоотриманого операційного прибутку, у зв'язку зі зростанням дебіторської заборгованості. Потребує обґрунтування доцільність впровадження планування розміру оборотних активів на основі складання виробничих бюджетів на підприємствах гірничо-металургійного комплексу. Це сприятиме стабільності у розвитку виробництва і реалізації продукції, а також підвищенню ефективності використання фінансових ресурсів.

Вирішення завдань управління оборотними активами вимагає застосування комплексного системного підходу до їх розв'язання. Отже, тема дисертаційного дослідження, яка присвячена систематизації діючих теоретичних підходів до управління оборотними активами, розробці напрямів їх удосконалення і практичної реалізації є актуальною для окремих підприємств гірничо-металургійного комплексу і для економіки України в цілому. Вищевикладене обумовило вибір теми дисертації, визначило мету, завдання та напрями дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана відповідно до плану наукових досліджень ДВНЗ „Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана” і була складовою теми, що виконувалась кафедрою фінансів підприємств та страхової справи: «Проблеми управління фінансами суб'єктів підприємницької діяльності (державний реєстраційний номер 0198V001577), а також є складовою комплексної науково-дослідної теми, що виконується кафедрою фінансів підприємств «Напрямки фінансового оздоровлення суб'єктів підприємництва в умовах ринкової економіки» (державний реєстраційний номер 0100V004358). В межах цих тем особистий внесок автора полягає у розробленні рекомендацій щодо управління оборотними активами підприємств гірничо-металургійного комплексу України.

Мета і завдання дослідження. Мета дисертаційного дослідження - на основі наукового узагальнення теоретичних засад управління оборотними активами, дослідження їх стану на підприємствах України (за видами економічної діяльності), а також на підприємствах гірничо-металургійного комплексу, узагальнити теоретико-методичні підходи і розробити практичні рекомендації щодо удосконалення управління оборотними активами підприємств.

Для досягнення вказаної мети в дисертаційній роботі поставлено й вирішено комплекс теоретичних, науково-методичних і практичних задач:

- уточнено сутність та специфічні риси оборотних активів підприємств на основі аналізу точок зору науковців;
- досліджено зовнішні і внутрішні чинники впливу на оборотні активи підприємств та оцінено ступень їх впливу на окремі складові оборотних активів;
- вивчено моделі управління оборотними активами підприємств в цілому та їх складовими, поглиблено їх характеристики, умови застосування;
- визначено тенденції в формуванні та ефективності використання оборотних активів на підприємствах України за видами економічної діяльності;
- досліджено особливості діяльності підприємств гірничо-металургійного комплексу та їх вплив на оборотні активи;
- проаналізовано стан оборотних активів на підприємствах гірничо-металургійного комплексу і особливо їх дебіторську заборгованість;
- запропоновано нові методичні підходи щодо розробки бюджету оборотних активів та контролю за забезпеченням грошовими коштами гірничо-металургійних підприємств;
- розроблено рекомендації щодо застосування методів математичного моделювання для забезпечення управління дебіторською заборгованістю за товари (роботи, послуги) та визначено результати апробації моделей.

Об'єктом дослідження є процеси управління оборотними активами підприємств гірничо-металургійного комплексу.

Предмет дослідження – грошові відносини, що виникають в процесі функціонування оборотних активів підприємства і управління ними.

Методи дослідження. Дослідження ґрунтуються на використанні основних положень системного підходу, сучасної теорії фінансів, менеджменту, маркетингу, економіко-математичних і статистичних методів аналізу. В основу теоретичної частини дослідження покладено загальнонаукові методи пізнання (діалектика, аналіз, синтез, системність, аналогія, історизм). Методи аналізу та синтезу використовувались при обґрунтуванні сутності оборотних активів. Метод порівняльних характеристик використовувався при дослідженні трактування термінів „оборотний капітал”, „оборотні кошти”, „оборотні активи”. Метод анкетування - при збиранні інформації для визначення сили впливу чинників на складові оборотних активів. Метод порівняльного аналізу – при розгляді існуючих моделей управління оборотними активами та при визначенні доцільності їх використання в залежності від зміни сили впливу чинників на складові оборотних активів. В аналітичній частині роботи для визначення тенденцій формування і використання

оборотних активів використовувались методи статистичного порівняння і групування. Метод логічного узагальнення застосовано для формулювання висновків. За допомогою економіко-математичного моделювання встановлена залежність між розміром і оборотністю дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги (у тому числі простроченою) та втратами фінансового результату від операційної діяльності.

Інформаційна база. Теоретичною і методологічною основою дослідження є сучасні досягнення економічної науки – праці вітчизняних і зарубіжних науковців; законодавчі і інші нормативні акти України; довідкова і методична література; періодичні публікації, монографії; автореферати дисертацій; інформація Державного комітету статистики України, Міністерства фінансів України, Міністерства економіки; фінансова звітність підприємств гірничо-металургійного комплексу.

Наукова новизна одержаних результатів. Основні теоретичні та практичні результати дисертаційного дослідження, які мають наукову новизну, полягають у наступному:

вперше:

- розроблено методичний інструментарій визначення зв'язку між втратами операційного прибутку та обсягом і оборотністю дебіторської заборгованості за товари (роботи, послуги), а також зв'язку між сумою недоотриманого операційного прибутку і обсягом та оборотністю простроченої дебіторської заборгованості за товари (роботи, послуги) на підприємствах гірничо-металургійного комплексу на основі використання економетричних моделей. Запропоновані моделі дають можливість обґрунтувати розмір страхових резервів по сумнівним та простроченим боргам дебіторів. Отримані кількісні характеристики зв'язку дозволяють суб'єктам господарювання більш ефективно контролювати дебіторську заборгованість;

удосконалено:

- порядок розробки бюджету оборотних активів, що на відміну від існуючого порядку, враховує специфіку діяльності підприємств гірничо-металургійного комплексу, а також для збалансування грошових потоків запропоновано складання платіжного балансу, який на відміну від існуючих, враховує показники бюджету оборотних активів;

- методику бюджетування на підприємствах гірничо-металургійного комплексу, які об'єднані у холдинг, на основі створення єдиного центру витрат; що дає змогу виявити існуючі недоліки та здійснювати необхідні коригування політики управління оборотними активами;

- методичні підходи до складання виробничого бюджету підприємствами

гірничо-металургійного комплексу з виокремленням постійної та змінної частини матеріальних витрат. Це дасть змогу на підприємствах здійснювати контроль за формуванням витрат від операційної, фінансової та інвестиційної діяльності і розміром прибутку;

набули подальшого розвитку:

- визначення ступеню впливу зовнішніх і внутрішніх факторів на забезпеченість оборотними активами підприємств гірничо-металургійного комплексу як в цілому так і на окремі їх складові, що буде сприяти прийняттю обґрунтованих управлінських рішень;

- методичні підходи до управління оборотними активами підприємств через обґрунтування можливостей використання існуючих вітчизняних і зарубіжних моделей управління оборотними активами в цілому та за окремими їх складовими, враховуючі вплив зовнішніх та внутрішніх чинників. Це забезпечить удосконалення механізму управління оборотними активами підприємств.

Практичне значення одержаних результатів. Теоретична цінність роботи визначається тим, що отримані в ній результати і зроблені висновки можуть бути використані у подальших дослідженнях процесів управління оборотними активами промислових підприємств.

Результати дослідження застосовані при опрацюванні нормативних актів в частині удосконалення фінансового планування та аналізу діяльності підприємств, зокрема регулювання рівня дебіторської заборгованості з метою мінімізації втрат прибутку, що підтверджено довідкою Кабінету Міністрів України. Розроблені автором рекомендації впроваджені на підприємствах гірничо-металургійного комплексу України, що входять до асоціації «Укррудпром» (довідка №УР-02/ТВ від 05.02.2009), на ВАТ «Північний гірничо-збагачувальний комбінат» (довідка №01-71 від 12.01.2009).

Положення і висновки дисертації застосовані автором у навчальному процесі Криворізького економічного інституту ДВНЗ „Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана” для підготовки бакалаврів і спеціалістів при викладанні навчальних дисциплін ”Фінанси”, ”Фінанси підприємств” і ”Фінансова санація та банкрутство підприємств”, а також при розробці навчально-методичних матеріалів (довідка Криворізького економічного інституту ДВНЗ „Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана” №01-82 від 05.02.2009).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є одноособно виконаною науковою працею. Викладені в роботі наукові результати, висновки та пропозиції щодо управління оборотними активами підприємств є особистим надбанням автора. Опубліковані праці виконані автором

самостійно.

Апробація результатів дослідження. Основні положення і висновки дисертаційного дослідження пройшли апробацію на наукових семінарах кафедри фінансів Криворізького економічного інституту ДВНЗ „Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана” та на 10 науково-практичних конференціях: Всеукраїнська наукова конференція студентів та молодих вчених «Управління розвитком соціально-економічних систем: глобалізація, підприємництво, стале економічне зростання» (м.Донецьк, 2000р.); Друга міжнародна науково-практична конференція „Проблеми становлення риночної економіки: інформаційне и фінансовое обеспечение деятельности предпринимательских структур” (м. Севастополь, 2000 р.); Друга міжнародна наукова конференція студентів та молодих вчених „Управління розвитком соціально-економічних систем: глобалізація, підприємництво, стале економічне зростання”. (м. Донецьк, 2002 р.); VII Міжнародна науково-практична конференція „Наука і освіта 2004” (м. Дніпропетровськ, 2004 р.); Міжнародна науково-практична конференція „Розвиток економіки в трансформаційний період: глобальний та національний аспекти” (м.Дніпропетровськ, 2005 р.); Міжнародна науково-практична конференція „Фінансово-кредитне стимулювання економічного зростання” (м. Луцьк, 2005р.); Міжнародна науково-практична конференція „Дні науки – 2005” (м.Дніпропетровськ, 2005р.); Міжнародна науково-практична конференція „Фінансове забезпечення економічного і соціального розвитку суспільства” (м.Дніпропетровськ, 2007р.); Всеукраїнська науково-практична конференція „Загальноекономічні та фінансові аспекти формування інноваційного потенціалу регіону” (м. Полтава, 2007р.); Міжнародна науково-практична конференція „Конкурентоспроможність та інновації: проблеми науки та практики” (м. Харків, 2008 р.);

Публікації. Основний зміст дисертації відображено у 20 наукових працях, обсягом 5,9 друк. арк., в тому числі 10 статей у фахових виданнях, 10 – матеріали конференцій.

Структура і обсяг роботи. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та 9 додатків. Загальний обсяг дисертації складає 162 сторінки і містить 36 таблиць на 26 сторінках та 27 рисунків на 12 сторінках. Список використаних джерел включає 170 найменувань і наводиться на 16 сторінках.

Основний зміст дисертації

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертаційної роботи, визначено предмет та об’єкт, сформульовано мету і завдання дослідження, наукову новизну, практичне значення

отриманих результатів та ступінь апробації.

У розділі 1 „Теоретичні основи управління оборотними активами підприємств” – на основі порівняльного аналізу поглядів науковців узагальнено та удосконалено визначення сутності оборотних активів; розглянуто чинники, що впливають на управління окремими складовими оборотних активів, встановлено ступень їх впливу; проведено критичний аналіз моделей управління оборотними активами, у тому числі виробничими запасами, дебіторською заборгованістю, грошовими коштами.

Дослідження теоретичних основ управління оборотними активами свідчить про те, що багато питань залишаються дискусійними. При визначенні сутності оборотних активів слід зазначити, що в економічній літературі немає єдиного трактування цього поняття. В якості синонімів використовуються терміни: оборотний капітал, оборотні кошти, мобільні кошти, поточні активи. У зарубіжних джерелах є поняття: власний оборотний капітал, робочий капітал, чистий оборотний капітал.

На нашу думку, оборотний капітал, оборотні активи та оборотні кошти мають різний економічний зміст. Оскільки до складу оборотних коштів не включаються поточні фінансові інвестиції, їх не можна ототожнювати з оборотними активами. Доведено, що оборотний капітал – це більш ємне поняття, ніж оборотні активи. Оборотний капітал має двоїсту економічну природу – з одного боку він показує складові оборотних активів, а з іншого – характеризує джерела їх фінансування. Розглянувши еволюцію поглядів провідних вітчизняних та зарубіжних вчених на ці поняття, у дослідженні обґрунтовано наступні висновки. У відповідності до Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку та адаптованих до них Положень (стандартів) бухгалтерського обліку України, використання поняття „оборотні кошти” не відповідає сутності поняття „оборотні активи”, оскільки оборотні кошти пов’язані зі створенням вартості тільки у ході операційної діяльності. Вважаємо, що економічна сутність оборотних активів полягає у втілених в них грошових коштах, які повністю споживаються чи реалізуються впродовж одного виробничого циклу (або протягом 12 місяців) при здійсненні операційної, фінансової та інвестиційної діяльності, що сприяє безперервності виробничо-комерційного циклу, а також дозволяє підтримувати достатній рівень ліквідності і прибутковості підприємства. З метою мінімізації потреб в джерелах фінансування в дисертаційній роботі автор обґрунтовує доцільність визначення оптимального розміру оборотних активів та їх складових.

В результаті дослідження теоретичних аспектів управління оборотними активами визначено доцільність врахування впливу факторів зовнішнього та внутрішнього середовища

на вибір політики управління складовими оборотних активів: виробничими запасами, готовою продукцією, поточної дебіторською заборгованістю, грошовими коштами, поточними фінансовими інвестиціями. На підставі проведеного здобувачем анкетного опитування працівників фінансових служб підприємств гірничо-металургійного комплексу зроблено висновки, що на оборотні активи найбільше впливають такі фактори: законодавча база регулювання, стан розвитку економіки, рівень конкуренції в галузі, професійний рівень менеджменту, конкурентоспроможність підприємства, облікова політика, що існує на підприємстві, організаційна культура.

Встановлено, що врахування специфіки діяльності підприємств гірничо-металургійного комплексу, а також врахування характеристик і обмежень в існуючих моделях управління оборотними активами та їх складовими (запасами, дебіторською заборгованістю і грошовими коштами) дозволить вдосконалити систему управління оборотними активами і в кінцевому підсумку, позитивно вплине на фінансові результати підприємства.

У розділі 2 „Аналіз оборотних активів підприємств гірничо-металургійного комплексу” – досліджено тенденції щодо формування та ефективності використання оборотних активів вітчизняними підприємствами (за видами економічної діяльності); виявлено вплив на оборотні активи особливостей діяльності підприємств гірничо-металургійного комплексу; проаналізовано стан оборотних активів вибіркової сукупності підприємств гірничо-металургійного комплексу України.

Проведений аналіз формування оборотних активів підприємств України за 2000-2007 рр. свідчить про їх постійне зростання. Тенденція зростання характерна для підприємств всіх видів економічної діяльності. Найбільші обсяги оборотних активів сконцентровані у промисловості.

За результатами вертикального аналізу оборотних активів промислових підприємств України за 2000-2007 роки виявлено, що запаси товарно-матеріальних цінностей склали біля 23% в сумі оборотних активів промислових підприємств України, грошові кошти – 7-8%, поточні фінансові інвестиції 5-6%, а найбільшу питому вагу (50-60%) у складі оборотних активів займала дебіторська заборгованість. Порівнюючи обсяги дебіторської заборгованості по підприємствах України з обсягом ВВП України за 2001-2007 роки, встановлено, що на початку досліджуваного періоду дебіторська заборгованість перевищувала ВВП. Але, починаючи з 2004 року тенденція зростання дебіторської заборгованості і ВВП змінилась на користь останнього: темпи росту дебіторської заборгованості були нижчими за темпи росту ВВП. Це пояснюється покращанням розрахунково-платіжної дисципліни між

підприємствами

Формування оборотних активів на підприємствах за окремими видами економічної діяльності має суттєві особливості. В цьому зв'язку дисертантом проведено більш детальніший аналіз стану оборотних активів в окремих сферах діяльності, зокрема у гірничо-металургійному комплексі. У якості об'єкта дослідження в дисертаційній роботі визначено процес управління оборотними активами 15 підприємств гірничо-металургійного комплексу України, які розташовані у Дніпропетровській, Полтавській, Донецькій області та АР Крим. З 15 підприємств: 2 займаються підземним видобутком залізної руди, 5 - підприємства з відкритого видобутку та збагачення залізної руди, 3 здійснюють видобуток флюсів, та 5 - металургійні підприємства.

Проблеми, що мали місце в діяльності підприємств гірничо-металургійного комплексу загальнодержавного масштабу наступні: економічна ситуація, яка склалася на світових ринках залізної сировини; низька конкурентоспроможність вітчизняної продукції через високу її собівартість; недостатня платоспроможність споживачів продукції; неритмічне постачання сировини; криза, що охопила машинобудування і будівництво; підвищення цін на газ, сировину, залізничних тарифів на перевезення вантажів. Для добувних підприємств характерною особливістю є проблема оновлення застарілих основних засобів та впровадження нових капіталомістких технологій, у тому числі тих, що забезпечують захист навколишнього середовища. Макроекономічні проблеми породжували і внутрішні проблеми на окремих підприємствах.

Аналіз обсягів оборотних активів і поточних зобов'язань вибіркової сукупності підприємств гірничо-металургійного комплексу за шість останніх років виявив тенденції стрімкого їх зростання (у 5,8 разів). Це пояснюється як зростанням обсягів виробництва та відвантаження продукції, так і інфляційними факторами. Найбільше зростання характерне для підприємств з підземним видобутком залізної руди та для металургійних підприємств в 6,1 разів, найменше – для підприємств з видобутку флюсів в 3,7 рази. На підприємствах з відкритого видобутку за збагачення залізної руди оборотні активи збільшились у 4,14 рази. До 2003 року майже по всіх підприємствах вибіркової сукупності спостерігалось суттєве перевищення річних темпів росту поточних зобов'язань, порівняно з їх поточними активами. В 2004-2007 роках ці показники зрівнялись та ріст оборотних активів перевищував ріст поточних зобов'язань.

Дослідження структури оборотних активів підприємств ГМК показало, що значну частку (більше 60%) складала дебіторської заборгованості, яка постійно зростала.

Враховуючи специфіку діяльності підприємств ГМК, частка матеріальних запасів незначна. Питома вага грошових коштів низька, що свідчить про відсутність дієвого механізму управління даною складовою оборотних активів.

У процесі дослідження встановлено, що одним із синтезуючих показників, який спроможний відображати одночасно результат процесу матеріального відтворення за певний період, тобто обсяг реалізації вироблених товарів, виконаних робіт і послуг, та ефективність використання в цьому процесі матеріальних і грошових активів є оборотність оборотних активів. Оцінка швидкості обертання оборотних активів підприємств гірничо-металургійного комплексу показала, що протягом 2004-2007 років оборотні активи підприємств ГМК обертались швидше, ніж оборотні активи промислових підприємств України. Необхідно констатувати, що швидкість обороту оборотних активів підприємств ГМК залишається на недостатньо високому рівні і потребує суттєвого підвищення.

Порівнюючи дебіторську і кредиторську заборгованість в цілому по промисловим підприємствам України з заборгованістю підприємств ГМК (табл.1), здобувач дійшов висновку, що основна проблема для підприємств гірничо-металургійного комплексу – невідповідність темпів росту дебіторської та кредиторської заборгованості (дебіторська заборгованість зростала швидше, ніж кредиторська), що у майбутньому може призвести до технічного банкрутства підприємств. Вирішення вказаної проблеми вимагає узгодженого управління оборотними активами та поточними зобов'язаннями.

Таблиця 1

Дебіторська та кредиторська заборгованість підприємств ГМК у порівнянні з заборгованістю промислових підприємств України*

Показник	Значення						
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Дебіторська заборгованість							
Дебіторська заборгованість промислових підприємств України, млн.грн.	220311	239764	274514	312784	320601	385228	501969
Темпи росту до		108,8	114,5	113,9	102,5	120,2	130,3

попереднього року, %							
Дебіторська заборгованість підприємств ГМК, млн.грн.	1333	1661	2072	2157	3487	4493	7474
Темпи росту до попереднього року, %		124,6	124,7	104,1	161,7	128,8	166,3
Кредиторська заборгованість							
Кредиторська заборгованість промислових підприємств України, млн. грн.	282413	303250	344919	395133	401890	463205	596147
Темпи росту до попереднього року, %		107,4	113,7	114,6	101,7	115,3	128,7
Кредиторська заборгованість підприємств ГМК, млн.грн.	2382	2475	2777	2546	3692	3729	4687
Темпи росту до попереднього року, %		103,9	112,2	91,7	145,0	101,0	125,7

* за даними Державного комітету статистику України та корпорації „Укррудпром”

У контексті розв’язання проблем формування та використання оборотних активів промислових підприємств, можна стверджувати, що досягнення відповідності дебіторської та кредиторської заборгованості договірній дисципліні щодо встановлених строків позовної давності будуть позитивно впливати на рух оборотних активів.

У розділі 3 „Удосконалення управління оборотними активами підприємств гірничо-металургійного комплексу” запропоновано вдосконалення методичних підходів щодо планування оборотних активів для гірничо-металургійних підприємств та контролю за забезпеченням грошовими коштами; розроблено рекомендації щодо застосування методів математичного моделювання в управлінні дебіторською заборгованістю за товари (роботи, послуги) та визначено результати апробації цих моделей.

Планування оборотних активів повинно включати розрахунки прогнозних обсягів матеріальних запасів, дебіторської заборгованості, грошових коштів, поточних фінансових інвестицій, інших оборотних активів, а також джерел їх фінансування, включаючи власні, позикові і залучені. Для визначення потреби в оборотних активах та джерел їх фінансування запропоновано складати на підприємствах бюджет оборотних активів. Для цього в

дисертаційній роботі розроблено Положення про бюджетування для підприємств, які об'єднані у холдинг. Положення про бюджетування на відміну від існуючого, розроблено з урахуванням особливостей функціонування підприємств гірничо-металургійного комплексу. Вважаємо доцільним створення єдиного центру управління витратами холдингу. В роботі також запропонована схема управління процесом бюджетування компанії „Метінвест холдинг”, яка відображає взаємозв'язок між підрозділами холдингу, напрями передачі інформації, алгоритм формування і виконання бюджетів.

Для забезпечення ефективності управління оборотними активами автором запропоновано напрямки вдосконалення порядку розробки для підприємств ГМК бюджету оборотних активів, який враховує вимоги Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку. Особливістю запропонованих методичних підходів до виробничого бюджету є необхідність визначення постійної і змінної частини оборотних активів.

Таблиця 2			
Ранжування статей виробничого бюджету ВАТ „Північний ГЗК”			
Найменування статті витрат	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Ранжува ння
1. Електроенергія	22347,45	18,42	2
2. Енергоресурси	6085,00	5,02	6
3. Заробітна плата з нарахуваннями	17650,00	14,55	4
4. Сировина	3644,02	3,00	7
5. Товарно-матеріальні цінності	30996,34	25,55	1
6. Паливно-мастильні матеріали	9191,22	7,58	5
7. Платежі до бюджету	3638,46	3,00	7
8. Послуги сторонніх організацій	21346,61	17,60	3
9. Капітальне будівництво	2637,61	2,17	8
10. Відсотки за кредит	984,00	0,81	10
11. Транспортні витрати	233,00	0,19	10
12. Залізничний тариф	270,00	0,22	10
13. Витрати на утримання соціальної сфери	494,00	0,41	10
14. Загальногосподарські та інші витрати	8,00	0,01	10
15. Оплата ТМЦ за рахунок коштів від металобрухту	10,00	0,01	10
16. Капітальні ремонти	1400,00	1,15	9

17. Резерв	360,00	0,30	10
РАЗОМ ВИРОБНИЧИЙ БЮДЖЕТ	121295,71	100,00	

Запропоновано поділ статей витрат на постійні та змінні і досліджено структуру виробничого бюджету з метою ранжування статей за ступенем важливості та визначення фахівців, що відповідають за скорочення витрат підприємства. Результати ранжування наведено у таблиці 2.

Доведено, що найбільшу питому вагу у виробничому бюджеті мають витрати на товарно-матеріальні цінності (25,55%). Дослідження складових матеріальних запасів ВАТ „Північний гірничо-збагачувальний комбінат” - одного з підприємств холдингу показало, що практично всі елементи витрат на ТМЦ відносяться до постійної частини витрат, потреба в якій прямо не залежить від обсягів виробничої програми. До змінної частини мають відноситись запаси промислової сировини - кулі та тіла, що мелють, розмір яких прямо залежить від обсягів виробництва. Норми витрат основних та допоміжних матеріалів повинні визначатися технічними відділами, з використанням розрахунково-технічного і розрахунково-аналітичного методів. Відповідальні за планування і контроль постійних статей витрат – технічні відділи під керівництвом директора з виробництва комбінату. Другою за вагомістю статтею витрат визначено витрати на електроенергію (18,42%). Ці витрати мають і постійну частину (на опалювальні цілі) та змінну частину (енергетичні потреби на виробництво продукції). Відповідальні за планування – відділ головного енергетика.

Для узагальнення викладених результатів дослідження, вважаємо доцільним відмітити, що разом з точністю та правильністю складання бюджетів оборотних активів, ефективність їх виконання залежить від рівня контролю вказаних підрозділів підприємства за витратами.

Для збалансування грошових потоків підприємств гірничо-металургійного комплексу запропоновано нову форму платіжного балансу, який на відміну від існуючих, враховує показники виробничого бюджету. Він буде сприяти оперативному аналізу надходжень і їх витрачання в поточному періоді і врахуванню строків виконання фінансових зобов'язань, встановлених нормативними документами.

Для підвищення ефективності управління оборотними активами гірничо-металургійних підприємств і визначення втрат операційного прибутку від наявності значних обсягів дебіторської заборгованості в дисертаційній роботі запропоновано методичний інструментарій, який об'єднує сукупність методів та моделей.

Запропонована в дисертації економетрична модель управління дебіторською заборгованістю має такий загальний вигляд:

(1)

де - вектор втрат прибутку через наявність дебіторської заборгованості підприємства, тис. грн., залежна змінна;

- вектор товарної дебіторської заборгованості, тис. грн., пояснювальна змінна;

- вектор періоду оборотності товарної дебіторської заборгованості, днів, пояснювальна змінна;

- вектор стохастичної складової, яка акумулює у собі вплив усіх випадкових чинників на вектор втрат прибутку.

Для розрахунку вказаної моделі статистична інформація в дисертації була сформована за двома основними ознаками – просторовою та часовою. В роботі доведено статистичну достовірність ANCOVA-моделей та зроблено оцінку їх параметрів.

					Таблиця 3
Приклад використання економетричних моделей для визначення втрат операційного прибутку від наявності дебіторської заборгованості					
Підприємства	Розраховане рівняння взаємозв'язку	Фактичний прибуток за 2007 рік, тис. грн.	Сума втрат прибутку від наявності дебіторської заборгованості (У), тис.грн.	Відсоток втрат прибутку, %	Рівень ризику втрат и прибутку, %
Підприємства з підземним видобутком залізної руди					25,31
1. ВАТ „Кривбасзалізрудком”	$Y=0,07X1-150,02X2$	45074	10166	22,55	максимальний

2. ВАТ "Суха Балка"	$Y=839,11+0,07X1-150,0$ 2X2	24998	7015	28,06	
Підприємства з відкритим видобутком залізної руди					14,91
3. ВАТ "Південний ГЗК"	$Y=-38311,88+0,261X1-3$ 96,65X2	556401	58250	10,47	середній
4. ВАТ "Центральний ГЗК"	$Y=18908,91+0,261X1-39$ 6,65X2	281949	65413	23,20	
5. ВАТ "Північний ГЗК"	$Y=-7927,72+0,261X1-39$ 6,65X2	788361	175838	22,30	
6. ВАТ "Інгулецький ГЗК"	$Y=-18918,74+0,261X1-3$ 96,65X2	187588	11233	5,99	
7. ВАТ "Полтавський ГЗК"	$Y=-10971,52+0,261X1-3$ 96,65X2	141629	17858	12,61	

Для кожного підприємства у межах виокремлених груп побудовано чотири системи економетричних моделей (табл. 3). Розраховані рівняння зв'язку дозволили визначити для кожного підприємства залежність втрат прибутку від обсягів дебіторської заборгованості за товари (роботи, послуги) та періоду її обороту або періоду обороту простроченої дебіторської заборгованості.

Розроблені в дисертаційній роботі моделі управління дебіторською заборгованістю дали можливість запропонувати методику визначення страхових резервів по сумнівним та безнадійним боргам дебіторів для кожного окремого підприємства ГМК та на основі використання рівнянь зв'язку та прогнозних значень показників визначати частину недоотриманого прибутку, на яку впливає зростання дебіторської заборгованості.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведене теоретичне узагальнення і нове вирішення наукової задачі щодо удосконалення управління оборотними активами підприємств. Проведене дослідження дало змогу зробити наступні висновки та обґрунтувати такі пропозиції.

1. Встановлено, що економічна сутність оборотних активів полягає в авансованих в

матеріальні і фінансові активи грошових коштах, які споживаються або реалізуються впродовж одного виробничого циклу (чи 12 місяців) в рамках операційної, фінансової та інвестиційної діяльності підприємства. Особливістю функціонування оборотних активів слід вважати доцільність визначення оптимального розміру їх складових, що дозволить мінімізувати потребу в джерелах їх фінансування та підвищити ефективність використання. Ефективне використання оборотних активів сприяє безперервності виробничо-комерційного циклу, а також дозволяє підтримувати достатній рівень ліквідності і прибутковості, призводить до збільшення ринкової вартості підприємства.

2. В процесі формування та використання оборотних активів підприємств гірничо-металургійного комплексу необхідно враховувати вплив факторів на їх обсяг, структуру та на ефективність використання. У зв'язку з цим, в роботі обґрунтовано характер впливу зовнішніх і внутрішніх факторів на управління складовими оборотних активів та визначено інтенсивність їх дії. Встановлено, що визначальний вплив на всі складові оборотних активів мають наступні чинники: законодавча база регулювання, стан розвитку економіки, рівень конкуренції в галузі, професійний рівень персоналу, конкурентоспроможність підприємства, облікова політика, організаційна культура. Це дозволяє зробити висновок про необхідність врахування цих факторів при виборі політики управління оборотними активами.

3. З метою розробки рекомендацій щодо обґрунтування для підприємств ефективних методик управління запасами, грошовими коштами, дебіторською заборгованістю визначено характеристики моделей, що розглядаються у працях вітчизняних та зарубіжних економістів. Це дозволяє стверджувати, що вдосконалення управління оборотними активами на підприємствах ГМК залежить від врахування переваг та недоліків в існуючих моделях управління ними.

4. Встановлено постійне зростання обсягів оборотних активів підприємств України за 2000-2007 роки. Найбільші обсяги оборотних активів відмічено на підприємствах промисловості. Структура оборотних активів підприємств України відображає найбільшу в ній частку дебіторської заборгованості, але позитивним є скорочення її приросту. Порівняно з обсягом ВВП обсяги дебіторської заборгованості по підприємствах України були вищими. Оборотність оборотних активів підприємств України хоча і прискорилась, але потребує підвищення.

5. В результаті аналізу обсягів оборотних активів вибіркової сукупності підприємств ГМК за 2002-2007 роки доведено найбільше їх зростання на підприємствах з підземним

видобутком та найменше – на підприємствах з відкритим видобутком. Негативним моментом в діяльності майже всіх підприємств вибіркової сукупності до 2004 року було зростання обсягів поточних зобов'язань швидшими темпами ніж зростання обсягів оборотних активів. Для покращання фінансового стану підприємств пропонується застосовувати узгоджену політику управління оборотними активами і поточними зобов'язаннями.

6. Виявлено, що дебіторська та кредиторська заборгованість підприємств ГМК, як і підприємств в цілому по промисловості України, зростала. На початок 2008 року практично на всіх підприємствах ГМК дебіторська заборгованість перевищувала кредиторську як по сумі, так і по тривалості обертання. Вважаємо, що без вирішення окреслених проблем невідповідності розмірів та періодів оборотності дебіторської та кредиторської заборгованості підприємств гірничо-металургійного комплексу, неможливо підвищити ефективність їх діяльності.

7. З метою визначення оптимальної потреби в оборотних активах та їх джерелах на підприємствах ГМК, що об'єднані у холдинг, розроблено Положення про бюджетування. Рекомендовано визначати єдиний центр управління витратами холдингу. В роботі показано схему управління бюджетним процесом, алгоритм формування та виконання бюджету.

8. Для планування оптимального обсягу оборотних активів підприємств ГМК, доцільно використовувати виробничий бюджет. Він враховує специфіку діяльності підприємств ГМК і вимоги національних П(С)БО, включає визначення постійної і змінної частини оборотних активів. Для планування оптимального розміру грошових коштів запропоновано два варіанти платіжного балансу, які на відміну від існуючих, враховують дані виробничого бюджету.

9. З метою вдосконалення управління дебіторською заборгованістю в дисертаційній роботі запропоновано використовувати новий методичний інструментарій, на основі використання якого розраховується частина недоотриманого операційного прибутку у наслідок збільшення обсягу та уповільнення оборотності дебіторської заборгованості. Побудовано ANCOVA – моделі для кожного з 15 підприємств вибіркової сукупності. Апробація цих моделей дозволила обґрунтувати розмір страхових резервів по безнадійним та сумнівним боргам дебіторів, визначити залежність втрат операційного прибутку від обсягів дебіторської заборгованості за товари (роботи, послуги) та періоду її обороту або періоду обороту простроченої дебіторської заборгованості. Встановлено, що високий рівень залежності операційного прибутку від розміру та періоду надання комерційного кредиту

мають металургійні підприємства, середній – підприємства з відкритого видобутку залізної руди та флюсів.

Список опублікованих робіт за темою дисертації

У наукових фахових виданнях:

1.Ізмайлова Н.В. Управління дебіторською заборгованістю гірничо-металургійних підприємств / Н.В. Ізмайлова // Вестник Харьковского политехнического университета. Серия: Технический прогресс и эффективность производства. Збірник наукових праць. Випуск 122 (в 4 частинах). – Харків: ХДПУ, 2000. – С. 175-179 (0,23 друк.арк.)

2.Ізмайлова Н.В. Оптимізація розміру оборотних коштів підприємства як фактор його ринкової вартості / Н.В.Ізмайлова // Економіка: проблеми теорії та практики (Дніпропетровський державний університет Міносвіти України). Збірник наукових праць. Випуск 111. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2001. – С. 66-76 (0,55 друк.арк.)

3.Ізмайлова Н.В. Поповнення власних оборотних коштів гірничо-видобувних підприємств / Н.В.Ізмайлова // Економіка: проблеми теорії та практики (Дніпропетровський державний університет Міносвіти України). Збірник наукових праць. Випуск 116. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2001. – С. 101-107 (0,36 друк.арк.)

4.Ізмайлова Н.В. Методи оцінки ринкової вартості оборотних коштів підприємства / Н.В. Ізмайлова // Економіка: проблеми теорії та практики (Дніпропетровський державний університет Міносвіти України). Збірник наукових праць. Випуск 146. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2002. – С.30-38(0,45 др.а.)

5.Ізмайлова Н.В. Стан та ефективність використання оборотних коштів гірничо-видобувних підприємств / Н.В. Ізмайлова // Економіка Криму. Науково-практичний журнал – 2003 - №8. – С. 70-73 (0,36 друк.арк.)

6.Ізмайлова Н.В. Особливості організації оборотних коштів гірничо-видобувних підприємств / Н.В. Ізмайлова // Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія: Економіка. Збірник наукових праць. – Острого: Видавництво НаУ „Острозька академія”, 2006. – Вип. 8. – ч.2 – с. 125-132 (0,41 друк.арк.)

7.Ізмайлова Н.В. Стан та тенденції дебіторської та кредиторської заборгованості:

макроекономічний аспект / Н.В. Ізмайлова //Формування ринкових відносин в Україні – 2008 - №4 (83) – С.12-17 (0,45 друк.арк.)

8.Ізмайлова Н.В. Стан дебіторської та кредиторської заборгованості підприємств гірничо-металургійного комплексу України в сучасних умовах господарювання / Н.В. Ізмайлова // Вісник Криворізького Економічного інституту КНЕУ – 2008 - №4(16). – С. 137-140 (0,36 друк.арк.)

9.Ізмайлова Н.В. Аналіз економетричних моделей в управлінні дебіторською заборгованістю гірничо-металургійних підприємств / Н.В. Ізмайлова // Ринок цінних паперів України – 2008 - №3-4. - С. 43-49 (0,64 друк.арк.)

10. Ізмайлова Н.В. Математичні методи та моделі в управлінні дебіторською заборгованістю підприємств гірничо-металургійного комплексу / Н.В. Ізмайлова // Ринок цінних паперів України – 2008 - №11-12. - С. 47-51 (0,45 друк.арк.)

В інших виданнях:

1.Ізмайлова Н.В. Обороти кошти підприємства: економічний зміст та структура / Н.В. Ізмайлова // Проблеми активізації регіональної інвестиційної політики в сучасних умовах. Економічний вісник Дніпропетровського державного фінансово-економічного інституту, т. 1. - Дніпропетровськ: ДДФЕІ, 2000. - С. 396-398 (0,13 друк. арк.)

2.Ізмайлова Н.В. Вибір методу фінансування оборотних активів підприємства / Н.В. Ізмайлова // Проблемы становления рыночной экономики: информационное и финансовое обеспечение деятельности предпринимательских структур: Тезисы Второй международной научно-практической конференции, 4-6 мая 2000 г. – Ч. 1 – Севастополь, Сев ГТУ, 2000. – С. 87-89 (0,18 друк. арк..)

3.Ізмайлова Н.В. Визначення потреби та джерел фінансування оборотного капіталу підприємства / Н.В. Ізмайлова // Праці Другої міжнародної третьої всеукраїнської міжнародної наукової конференції студентів та молодих вчених „Управління розвитком соціально-економічних систем: глобалізація, підприємництво, стале економічне зростання”. Частина 1. Ред.кол. Ступін О.Б., Александров І.О. та ін. – Донецьк: ДонНУ, 11-13 грудня 2002 – С. 62-65 (0,27 друк. арк.)

4.Ізмайлова Н.В. Оцінка умов кредитування гірничо-видобувних підприємств Криворізького залізничного басейну / Н.В. Ізмайлова // Матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції „Наука і освіта 2004”. Том 9. Фінансові відносини. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2004. – С. 16-18 (0,18 друк. арк.)

5.Ізмайлова Н.В. Система управління процесом функціонування оборотного капіталу /

Н.В. Ізмайлова // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції „Розвиток економіки в трансформаційний період: глобальний та національний аспекти”. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2005. – Том IV. – С. 82-85 (0,13 друк. арк.)

6.Ізмайлова Н.В. Сутність авансованого і функціонуючого оборотного капіталу підприємства / Н.В. Ізмайлова // Фінансово-кредитне стимулювання економічного зростання: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Тези доповідей (3-5 червня 2005 року) Відп.ред. Р.А. Слав’юк. – Луцьк, 2005. – С.76-77 (0,13 друк. арк.)

7.Ізмайлова Н.В. Процес функціонування оборотного капіталу / Н.В. Ізмайлова // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції „ДНИ НАУКИ – 2005”. Том 7. Економіка підприємства та промисловості - Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2005 – С. 35-38 (0,23 друк. арк.)

8.Ізмайлова Н.В. Фінансово-економічний механізм функціонування підприємств гірничо-металургійної галузі / Н.В. Ізмайлова // Фінансове забезпечення економічного і соціального розвитку суспільства: Тези міжнародної науково-практичної конференції Дніпропетровськ, 23 березня 2007 р. – Дніпропетровськ: ДДФА, 2007. – С. 212-213 (0,13 друк. арк..)

9.Ізмайлова Н.В. Політика оптимізації обсягу оборотних активів підприємства (на прикладі ВАТ „Інгулецький ГЗК”) /Н.В.Ізмайлова// Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції „Загальноекономічні та фінансові аспекти формування інноваційного потенціалу регіону” – Полтава: Полт НГУ, 2007. – С. 124-126 (0,13 друк. арк.)

10. Ізмайлова Н.В. Управління оборотними активами підприємств гірничо-металургійного комплексу України / Н.В. Ізмайлова // Тези доповідей Міжнародної науково-практичної конференції „Конкурентоспроможність та інновації: проблеми науки та практики” Харків 27-29 листопада 2008 року. – Х.: ФОП Александрова К.М.; ВД „ІНЖЕК”, 2008. – С.211-213 (0,13 друк. арк.)

Анотація

Ізмайлова Н.В. Управління оборотними активами підприємств. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – Гроші, фінанси і кредит. – ДВНЗ „Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана”, Київ, 2009.

В дисертаційній роботі досліджено еволюцію поглядів науковців на визначення поняття

„оборотні активи”. Класифіковано зовнішні і внутрішні чинники впливу на оборотні активи підприємств та оцінено силу їх впливу. Проведено аналіз моделей управління оборотними активами підприємств в цілому та їх складовими. Охарактеризовано тенденції формування оборотних активів на підприємствах України, досліджено особливості функціонування, підприємств гірничо-металургійного комплексу. Проаналізовано особливості формування та ефективність використання оборотних активів і детально оцінено стан дебіторської та кредиторської заборгованості. Здійснено оцінку ефективності використання оборотних активів підприємств гірничо-металургійного комплексу. Запропоновано методичні підходи щодо розробки виробничого бюджету для гірничо-металургійних підприємств та контролю за забезпеченням грошовими коштами. Розроблено рекомендації щодо застосування методів математичного моделювання для забезпечення управління дебіторською заборгованістю та показано результати апробації цих моделей.

Ключові слова: оборотні активи, структура оборотних активів, дебіторська заборгованість, ефективність використання оборотних активів, управління, планування, гірничо-металургійний комплекс.

АННОТАЦІЯ

Измайлова Н.В. Управление оборотными активами предприятий. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.08 – Деньги, финансы и кредит. – ГВУЗ „Киевский национальный экономический университет имени Вадима Гетмана”, Киев, 2009.

В диссертационной работе на основе научного обобщения теоретических принципов управления оборотными активами и исследования состояния оборотных активов предприятий Украины за видами экономической деятельности и, в частности, выборочной совокупности предприятий горно-металлургического комплекса, разработаны теоретико-методические подходы и практические рекомендаций, касающиеся усовершенствования управления оборотными активами на предприятиях горно-металлургического комплекса на основе составления производственных бюджетов и применения экономико-математического моделирования.

При определении сущности оборотных активов следует отметить, что в экономической литературе нет единой трактовки этого понятия. Рассмотрев эволюцию взглядов ведущих

отечественных и зарубежных ученых, в диссертационном исследовании обобщено сущность, специфические черты и особенности функционирования оборотных активов и обосновано следующие выводы.

В соответствии с Международными стандартами бухгалтерского учета и гармонизированными с ними Положениями (стандартами) бухгалтерского учета Украины, использование понятия „оборотные средства” не соответствует современной категории „оборотные активы”. Поскольку оборотные средства не связаны с созданием стоимости в рамках финансовой и инвестиционной деятельности. Экономическая сущность оборотных активов заключается в авансированных в материальные и финансовые активы денежных средствах, которые потребляются или реализуются на протяжении одного производственного цикла (или 12 месяцев) в рамках операционной, финансовой и инвестиционной деятельности предприятия. Эффективное использование оборотных активов приводит к непрерывности производственно-коммерческого цикла предприятия, увеличивают прибыль и рыночную стоимость предприятия. Особенностью функционирования оборотных активов в диссертационной работе считается целесообразность определения оптимального размера их составляющих, что позволит минимизировать потребности в источниках финансирования и повысить эффективность использования оборотных активов.

Проведенный анализ формирования оборотных активов предприятий Украины за 2000-2007 гг. показал рост объемов оборотных активов. Тенденция роста характерна для всех видов экономической деятельности предприятий. Наибольшие объемы оборотных активов приходятся на предприятия промышленности. Исследование структуры оборотных активов предприятий Украины за 2000 -2007 гг. отображает, что наибольший удельный вес в составе оборотных активов занимает дебиторская задолженность. Эффективность использования оборотных активов находится на низком уровне.

Анализ оборотных активов и текущих обязательств выборочной совокупности предприятий горно-металлургического комплекса за шесть лет (2002-2007) отобразил имеющиеся тенденции стремительного роста, оборотные активы увеличились в 5,8 раз. Это объясняется как ростом объемов производства и отгрузки продукции, так и инфляционными факторами. До 2003 года почти по всем предприятиям выборочной совокупности наблюдалось существенное превышение годовых темпов роста текущих обязательств, по сравнению с их текущими активами. В последние годы эти показатели уравнились, и рост оборотных активов стал превышать рост текущих обязательств.

По мнению соискателя, основная проблема для предприятий горно-металлургического

комплекса – несоответствие темпов роста дебиторской и кредиторской задолженности, что в будущем приводит к техническому банкротству предприятий и требует также согласованного управления оборотными активами и текущими обязательствами

Для определения потребности в оборотных активах и источников их финансирования предложено рассчитывать на предприятиях бюджет оборотных активов. В диссертационной работе разработано Положение о бюджетировании на предприятиях горно-металлургического комплекса, которые объединены в холдинг. В производственном бюджете горно-обогатительного комбината статьи распределены на постоянные и переменные расходы. Автором сделано деление статей расходов на постоянные и переменные и исследована структура бюджета с целью ранжирования статей по степени важности и определения круга специалистов, которые отвечают за сокращение расходов предприятия.

Для повышения эффективности управления оборотными активами предприятий горно-металлургического комплекса в диссертационной работе предложено использовать методы математического моделирования. Рассчитанные уравнения связи для каждого предприятия позволили определить зависимость потерь прибыли от объемов дебиторской задолженности за товары, работы, услуги и периода ее оборачиваемости или периода оборачиваемости просроченной дебиторской задолженности. Разработанные модели дают возможность обосновать порядок формирования для горно-металлургических предприятий страховых резервов и на основе использования уравнений связи и прогнозных значений показателей определять часть прибыли, которая находится под риском.

Ключевые слова: оборотные активы, структура оборотных активов, дебиторская задолженность, эффективность использования оборотных активов, управление, планирование, горно-металлургический комплекс.

Annotation

Izmaylova N. Managing working assets of enterprises. – The manuscript.

Dissertation for receiving of scientific degree of candidate of economics sciences specialty 08.00.08 – Money, finance and credit. - SHEE «Vadym Hetman Kyiv National Economic University», Kyiv, 2009.

In the thesis the trend of scientific thoughts on the definitions of the concept “working assets”

has been explored. The external and internal influences on working assets of enterprises have been classified and the force of their influence on the process of managing working assets has been assessed. The models of managing enterprise working assets as a whole and their components have been analyzed. The trends of working asset formation on the Ukrainian enterprises have been characterized; the peculiarities of mining and smelting enterprises' functioning have been investigated. The peculiarities of formation and the working asset use efficiency have been analyzed and the state of credit and debit indebtedness has been in detail assessed. The working asset use efficiency has been estimated. The guidelines for working out producer budget for mining and smelting enterprises and for controlling monetary means support have been proposed. The recommendations on using the methods of mathematical modeling for indebtedness management support have been worked out and the results of approbating these models have been shown.

Key words: working assets, structure of working assets, debit indebtedness, working asset use efficiency, managing, planning, mining and smelting enterprise